

nos Liusi padedamas, gauna gydytojo diplomą; jo vaikai vienas po kito tampa garsenybėmis: Loranas — žymiu biologu, Sesilė — talentinga pianiste, Siuzana — žymia aktore, Zozefas — biznieriū, ir tik vienas jų, Ferdinanas, lieka vidutinybe. Tačiau kitaip negu F. Moriako, F. Erija, E. Bazeno romanuose šičia dėmesio centran iškyla anaipol ne socialinė tikrovė, ne jos analizė. „Yra dvi pasaulio istorijos, — sako vienas pagrindinių Ž. Diuamelio romano „Vidurnakčio išpažintis“ herojų, — jo veiklos istorija, iškirsta bronzoje, ir jo minčių istorija, kuri, atrodo, niekam nerūpi.“ Štai šiai istorijai, „vienintelei realiai tikrovei, vidiniam žmogaus pasauliui, kuriame glūdi amžinosios vertybės“, ir skiriamas pagrindinis dėmesys.

„Paskje šeimos kroniką“ sudaro dešimties romanų ciklas, tačiau leidėjų atrinkti trys pagrindiniai: „Havro notaras“, „Mokytojai“ ir „Kova su žesėliais“, kuriuos vienija tiek pagrindinio herojaus Lorano Paskje mintys, jo ieškojimas dvasinio absoliuto, tiek esminiai visos kronikos bruožai — filosofiniai apmąstymai ir reali tikrovė, patetika ir jausmų santūrumas, lyriškumas ir švelnus humoras. Ypač lyriškas, giedros vaikystės saulės nušviestas pirmasis romanas, kurio vaiskios atmosferos negali užtemdyti nei skurdas, nei nepritekliai, nes materialinės gerovės čia siekiama kaip pagrindo dvasiškai tobulėti, tarp šių dviejų polių dar nėra to neįveikiamo prieštaravimo, kuris atsiranda vėliau ir tampa vienu iš pagrindinių veiksnių, prisidėjusių prie šeimos skilimo, kai susidarė dvi priešiškos stovyklos: iš vienos pusės — Loranas, Sesilė, Siuzana, iš kitos — Zozefas ir Ferdinanas. „Aš trokštu mokyti, tai yra pažinti, suvokti, aš trokštu augti gal todėl, kad esu iš gyvybingos, kylančios šeimos, anot Zozefo, kuriam „kilti“ reiškia „turtėti“. Aš neprašau, kad mane atpalaiduotų nuo visokios atsakomybės ir vestų užrištomis akimis, aš prašau esminio peno. Aš trokštu mokytumo“ (p. 150), — rašo Loranas savo draugui, šiais keliais žodžiais nusakydamas ir savo credo, ir savo bei visos šeimos dramą.

„Išsirik, gerai apsigalvojęs, mokytojus ir jų klausyk“ (p. 149), — tokį šūkį iške-

Valdas Petrauskas

DVASINIO ABSOLIUTO IEŠKOJIMAS

Nemaža pasaulinėje literatūroje parašyta šeimos kronikų, nemaža jų išversta ir į lietuvių kalbą. Prisiminkime kad ir A. Franso „Siuolaikinę istoriją“, R. Marteno diu Garo „Tibo šeimą“, F. Moriako „Gyvačių kamuolį“, A. Truaja „Egletjerų šeimą“. Šį sąrašą tęsti būtų galima ir toliau, peržvelgiant anglų, ispanų, italų, rusų ir kitų tautų literatūras. **Zoržo Diuamelio „Paskje šeimos kronika“** (iš prancūzų k. vertė Rozė Jankevičiūtė; „Vaga“, Vilnius, 1980, 480 p.) — tai dar viena, sakyčiau, labai savotiška pažintis su paprastos, iš liaudies kilusios šeimos žengimu į elitą 1880—1930 m. Visa šeimos istorija gana paprasta: Raimonas Paskje, sodininko sūnus, atsidėjęs studijuoja mediciną ir, žmo-

lia sau Loranas kitame ciklo romane „Mokytojai“, bet ir čia nesileidžia vedamas „užrištomis akimis“, užfat pamato ilgainiui, kad ir mokslo pasaulyje, ten, kur, jo nuomone, neturi būti vietos menkiems jausmams bei siekiams, niekingai vaikomas šlovės, garbės troškimas nustelbia žmogaus orumą, pagarbą žmogui kaip asmenybei. Mokytojai — du žymiausi prancūzų biologai Šalgrenas ir Roneras, kurių laboratorijose dirba Loranas — galutinai apvilnia jaunąjį mokslininką, ieškančį dvasinio absoliuto.

Krachas laukia Lorano ir romane „Kova su šešėliais“, toliau jam ieškant dvasinio absoliuto. Kvailai persekiojamas tik dėl to, jog panoro atleisti iš darbo nelinkamą darbuotoją, kaip pasirodė, ministerijos statytinį, Loranas atsiduria akla vietėje, paliktas likimo valiai savo kolegų, kurie nė nemano padėti jam arba iš abejingumo, arba iš bailumo, arba karjeros sumetimais. „Karas viską sutvarkytų — ir tamstos reikalą, ir kitką“ (p. 466), — ciniškai meta jam įžymusis mokytojas Roneras. Ir iš tiesų, kaip įsitikina Loranas, toje visuomenėje, kur viešpatauja demagogija, karjerizmas, nemokšiškas, niekšybė, — tai vienintelė išeitis. Prasideda Pirmasis pasaulinis karas, ir Loranas įsėina savanoriu į frontą toliau ieškoti savo dvasinio absoliuto.

Praslinks keletas metų po pastarojo romano išėjimo, ir Antuanas de Sent-Egziuperi pasakys: „Jeigu aš noriu išsaugoti tam tikrą žmogaus tipą — ir jo galią, — privalau taip pat išsaugoti principus, kurie jį formuoja. [...] Praradę Žmogų, mes nebejautėme šilumos toje brolybėje, kurią skelbė mūsų civilizacija — broliais galima būti tik kame nors, ir negalima būti vien broliais“. Brolybės, žmonių dvasinio vieningumo idėja Z. Diuamelis buvo persiėmęs nuo pat pirmųjų žingsnių literatūroje, kai drauge su Žiuliu Romenu ir kitais poetais davė pradžią vadinamajam unanimitizmui, kai, dvidešimčia su viršum metų pranokęs A. Kamiu (prisiminkime „Maro“ personažą daktarą Rije, sakiusį: „Svarbiausia man — būti žmogumi“), romanų cikle „Salaveno gyvenimas ir nuotykių“ paskelbė kovą „mašininei civilizacijai“, „mašinei kultūrai“, „susvetimėjimui“, ko-

vą už Žmogų, už jo dvasinį tyrumą, už jo vidinę harmoniją su pasauliu, tai yra su aplinka, su žmonėmis ir gamta. Tiek Salavenas, tiek Loranas Paskje, ieškodami dvasinio absoliuto ir dvasiškai tobulėdami, prieina išvadą, jog, ir patyręs pralaimėjimą, žmogus laimi moralškai, realizuoja save, vedamas tauraus didvyriškumo, netgi tada, kai tuo tarpu nemato savo darbo vaisių.

Sudėtingas, nelengvas darbas teko R. Jankevičiūtei, lietuvių kalba atkuriant Z. Diuamelio pasaulį. Sakau „atkuriant“, nes kitaip pavadinti triūsą, kuris „neatsiduoda prakaitu“, o priešingai — teikia estetinio pasigėrėjimo, vargu ar įmanoma. Ir ne nuostabu — ieškodama savojo „dvasinio absoliuto“ vertimo mene, R. Jankevičiūtė nuėjo ilgą kūrybinių kančių kelią nuo Z. Verno iki A. Franso, nuo Z. Simenono iki A. Kamiu, kurio sakiniai daugelyje vietų skamba kaip aforizmai ir sentencijos tiek originale, tiek vertime. Čia nejučiomis ateina galvon vieno „Maro“ personažo, Grano, žodžiai: „Aš noriu, kad tą dieną, kai rankraštis jau bus įteiktas leidėjui, taisy, jį perskaitęs, atsistotų ir pasakytų savo bendradarbiams: „Nukelkite skrybėles, ponai!“ Taip pasakytina ir apie „Paskje šeimos kronikos“ vertimą, kurį ne pro šalį būtų ir plačiau panagrinėti: Z. Diuamelis nėra iš tokių stilistų, kaip, sakysime, G. Mopasanas, A. Zidas ar Bulanžė, tačiau nepriekaištinga sakinių struktūra, kalbos sklandumu ir minties aiškumu jis pelnė nemaža komplimentų iš gana priekabių prancūzų kritikų. Šiuo požiūriu vargu ar galima ką prikišti vertėjai, kuri vienuo- dai elegantiškai išvertė tiek dialogus, parašytus šmaikščia šnekamąja kalba, tiek lyrinius bei filosofinius apmąstymus, nemaž nesiekdama ap sunkinti minties tolydžio besismelkiančiomis į mūsų kalbą nominalinėmis konstrukcijomis, veiksmožinių daiktavardžių kirbinėmis — neteisingai suprasto kalbų ekvivalentiškumo, filosofinio mąstymo sudėtingumo atributika. Tad juo artimesnis tebūnie mums Zoržas Diuamelis, pagaliau iš nežinios atžengęs į lietuvių literatūrą!